

واژه‌نامهٔ حقوق اسلامی

فارسی - انگلیسی

www.ketab.ir

دکتر حسین میرمحمد صادقی

استاد دانشکده حقوق دانشگاه شهیدبهبشتی

سرشناسه : میرمحمد صادقی، حسین، ۱۳۳۵-

عنوان و نام پدیدآور : واژه‌نامه حقوق اسلامی فارسی - انگلیسی / تألیف: حسین میرمحمد صادقی

مشخصات نشر : تهران: خرسندی، ۱۳۹۵-

مشخصات ظاهری : ۳۰۰ ص.

شابک : 978-600-114-488-2

وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا

موضوع : فقه -- واژه‌نامه‌ها -- فارسی

موضوع : فارسی -- واژه‌نامه‌ها -- انگلیسی

موضوع : فقه -- اصطلاح‌ها و تعبیرها

رده‌بندی کنگره : ۳۰۷/۳۰۰۹۵ : BP۱۴۷/۲/م۹

رده‌بندی دیوبی : ۳۰۷/۳۰۰۹۵

شماره کتابشناسی ملی : ۳۰۷/۳۰۰۹۵

انتشارات خرسندی

خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان لبافی‌نژاد - نرسیده به خیابان - پلاک ۱۷۴ - واحد ۲

تلفن ۵-۳۴-۶۶۹۷۱۰ و ۵-۵۸۴-۶۶۴۹۰۵۸۴

فروشگاه شماره ۱: دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی تلفن: ۶۶۴۱۰۰۰۱

فروشگاه شماره ۲: میدان انقلاب، خ منیری جاوید (اردیبهشت)، پلاک ۹۲ تلفن: ۶۶۹۵۰۷۵۹

فروشگاه شماره ۳: خ انقلاب، نرسیده به میدان فردوسی، کوچه شهید براتی، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد،

طبقه زیرین (قسمت کتابفروشی): ۶۶۷۵۵۹۱۰

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: www.Khorsandypub.com

واژه‌نامه حقوق اسلامی

تألیف: دکتر حسین میرمحمد صادقی

چاپ دوم: ۱۳۹۵ - تیراز: ۲۰۰ جلد - قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-488-2

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۴۸۸-۲

پیشگفتار مؤلف

افکار و اندیشه‌ها را نمی‌توان در داخل مرزهای جغرافیایی محدود کرد. امروزه پهنه‌ی جهان عرصه‌ی یک تاملی خلاق فرهنگ‌هاست و جهانیان دریافته‌اند که بسیاری از اقوام و ملل دنیا علمی برای عرضه کردن دارند. لازمه‌ی راه‌یابی به فرهنگ سایر ملل، آموختن زبان، که کلید هر فرهنگ است، می‌باشد.

در دهه‌ها و سال‌های اخیر محققان بسیاری از سراسر جهان، بنا به دلایل فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و غیره، علاقه‌مند به مطالعه و تحقیق در مورد ابعاد گوناگون فرهنگ و بالاخص فقه اسلامی شده‌اند. آنچه باعث شده این تمایل شده است نهضت بازگشت به اسلام در کشورهای اسلامی است که در سال‌های اخیر اوج و گسترش یافته و حتی برخی حکام مسلمانان را مجبور کرده است تا با توسل به اسلام‌گایی دروغین، خود را هماهنگ با افکار عمومی نشان داده و بدین وسیله در حفظ تاج و تاجوت خود بکوشند.

در پاسخ به این علاقه و تقاضا، برخی از اشخاص و مؤلفان - که بعضاً نیز فاقد صلاحیت‌های لازم می‌باشند - اقدام به تألیف کتب و مقالات و برگزاری سمینارها و گردهم‌آیی‌هایی در مورد زوایای گوناگون فرهنگ و حقوق اسلامی کردند. در همین راستا، دانشگاه‌های غربی امکانات و منابع فراوانی را برای تحقیق در زمینه‌ی فرهنگ و بالاخص حقوق اسلامی گرد آورده و دوره‌هایی را در سطوح مختلف دانشگاهی برای علاقمندان به تحصیل در این زمینه‌ها تدارک دیده‌اند. هرچند تحقیقات انجام شده در این مراکز گاه با کم‌اطلاعی و یا احیاناً غرض‌ورزی و بدبینی نسبت به اسلام و احکام اسلامی توأم بوده است، لیکن برخی از پژوهش‌های انجام شده در زمینه‌ی حقوق اسلامی حاوی

نکات مثبت و جنبه‌های نوینی از این نظام حقوقی است که می‌تواند مورد استفاده‌ی محققین ما قرار گیرد. برطرف کردن نقاط ضعف این تحقیقات توسط متخصصین واجد شرایط و استفاده از آن‌ها در جهت هرچه پویا و بارورتر کردن حقوق اسلامی - به‌ویژه گوشه‌هایی از آن که کمتر مورد توجه و تفقه قرار گرفته است - خدمت بزرگی به اسلام و فقه اسلامی خواهد بود. از این رو جمع‌آوری نتایج این‌گونه پژوهش‌ها از سراسر جهان و مترکز کردن آن‌ها در یک نقطه برای استفاده‌ی محققین و دانش‌پژوهان قویاً توصیه می‌شود.

اینجانب در فاصله‌ی سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۶ که به مدت یک دهه در دپارتمان حقوق دانشکده‌ی مطالعات شرقی دانشگاه لندن به امر تحصیل و تحقیق و نیز تکمیل پایان‌نامه و رساله‌ی خود که بخشی از آن در مورد حقوق اسلامی و مقایسه‌ی برخی از ابعاد آن با حقوق امروز مغرب زمین است، مشغول به کار بودم. آشنایی با آثار نگاشته شده از سوی شرق‌شناسان در زمینه‌ی حقوق اسلامی، مسلماً مواجه با مشکلاتی در برگرداندن واژه‌های فقهی به زبان انگلیسی می‌شدم و این مشکلات را با تکیه‌ی جنبه‌های گوناگون دو نظام حقوقی و مراجعه به کتب مختلف فقهی و حقوقی حل می‌کردم. بخش اعظم مجموعه‌ی حاضر حاصل تلاش‌های آن ایام است.

نباید ناگفته گذاشت که در سال‌های اخیر تعداد اندکی فرهنگ‌های ملاحظات اسلامی و فرهنگی اصطلاحات حقوقی به زبان انگلیسی به چاپ رسیده‌اند که متأسفانه بعضی از آن‌ها دارای اغلاط فاحش متعدد، ولی تلاش‌ها و مساعی پدیدآورندگان برخی دیگر قابل تقدیر و تمجید است. با این حال، در مجموعه‌های مذکور معمولاً تکیه‌ی اصلی بر اصطلاحات حقوقی - فقهی قرار نداشته و این‌گونه واژه‌ها کم‌تر مورد اشاره قرار گرفته‌اند. به‌علاوه در مجموعه‌ی حاضر سعی شده است از معادل‌های ساده‌ی مصطلح در زبان انگلیسی امروز، به‌جای اصطلاحات ثقیل و نامأنوس، استفاده شود.

در اینجا بی‌مناسبت نیست که بدون ذکر نام فرهنگ‌ها و واژه‌نامه‌های مربوطه به پاره‌ای از اغلاط مندرج در بعضی از آن‌ها به اختصار اشاره کنیم.

* در یکی از این فرهنگ‌ها در مقابل واژه‌ی «ایجاب»، معادل‌های زیر به چشم می‌خورد:
acknowledgement, affirmation, assertion, compliance
از این معادل‌ها به معنی ایجاب نبوده بلکه به ترتیب، از راست به چپ، به معنی مراعات، اظهار، تأیید و اقرار می‌باشد.

* در مقابل کلمه‌ی «جرم» علاوه بر واژه‌های offence و crime کلمات actus reus, fine, guilt, misdemeanour و penalty نیز آمده که به ترتیب، از راست به چپ، به معنی منصرف مادی، تقصیر، جریمه، جُنحه و مجازات می‌باشد.

* در مقابل کلمه‌ی «سرقت»، علاوه بر theft و darceny معادل‌های robbery, burglary و embezzlement نیز مشاهده می‌شود که به ترتیب از راست به چپ، به معنی سرقت مقرون با آزار یا تهدید، اختلاس و ورود غیرمجاز به ملک غیر به قصد ارتکاب یکی از چهار جرم تحریب ایراد ضرب و جرح، سرقت و یا تجاوز جنسی هستند.

* واژه‌های breach, rape, assault و trespassing به معنی «تجاوز» به کار رفته‌اند، در حالی که باید تجاوز جنسی، انصراف تعهد، تجاوز ارضی از سوی یک کشور به کشور دیگر و تجاوز به ملک دیگری را، به ترتیب از راست به چپ، معادل صحیح آن کلمات دانسته و در این خصوص قائل به تمیز کوچک شویم.

* اصطلاح «summary offences» برای جرایمی به کار رفته است که رسیدگی به آن‌ها بدون تشکیل دادگاه میسر است! معلوم نیست کدام جرم است، که می‌توان بدون تشکیل دادگاه بدان رسیدگی کرد! در حالی که اصطلاح مذکور در حقوق انگلستان به جرایمی اشاره دارد که در دادگاه‌های کیفری پایین‌تر، که «Magistrates' Courts» نامیده می‌شوند، بدون صدور کیفرخواست و بدون حضور هیأت منصفه، مورد رسیدگی قرار می‌گیرند.

* واژه‌های «قاتل نفس» و «قاتل فرزند» به ترتیب suicide و infanticide ترجمه شده، در صورتی که این واژه‌ها، به ترتیب، به معنی «خودکشی» و «کشتن فرزند کم‌تر از یک سال توسط مادری که بر اثر تبعات زایمان به اختلال روانی دچار شده است» می‌باشد.

* واژه‌ی «شارع» به lawgiver و legislator و road ترجمه شده است، بدون این که تفکیکی میان این سه معنی صورت گیرد. بدیهی است دو مورد اول به معنی قانونگذار و سومی به معنی راه و خیابان است.

* به عنوان معادل‌های قتل غیر عمد، involuntary و unintentional murder manslaughter آورده شده است، در حالی که کلمه‌ی murder به معنی قتل عمد برده شده است. با پیشوند unintentional مانع‌الجمع است، و واژه‌ی involuntary manslaughter نیز به معنی قتل عمد در حکم غیر عمد است.

* «زناى محصنه» (adultery (with a married woman)) که به معنی زنا با زن شوهردار است ترجمه شده، مثال از این که در حقوق اسلامی زناى محصن یا محصنه، که زناى مشدد محسوب می‌شود، بر اساس وضعیت هر تکب جرم از لحاظ تأقل تعیین می‌شود و نه از نظر وضعیت فعلی طرف مقابل؛ بنابراین، زناى محصنه، «زناى زن شوهردار» است نه «زنا با زن شوهردار».

* احرام به «pilgrimage dress» تعبیر شده است در حالی که، برخلاف آنچه بعضاً در میان مردم شایع است، احرام حالتی است که برای حج کننده وجود دارد و نه لباسی که او می‌پوشد.

* «واجب کفایى» چنین تعریف شده است: «یک وظیفه شرعی که باید یا توسط خود شخص و یا توسط دیگری به نمایندگی از سوی او انجام شود.»

حال آن که معنی این اصطلاح، همان گونه که در واژه‌نامه‌ی حاضر به آن اشاره شده، وظیفه‌ای است که برای فرد فرد مسلمین وجود دارد لیکن این وظیفه با انجام آن به وسیله‌ی تعداد کافی از افراد، از عهده‌ی سایرین ساقط می‌شود.

* به جای کلمه‌ی «ترکه» معادل residue گذاشته شده است، در حالی که ترکه به معنی تمام ماترکی است که از میت باقی مانده، در حالی که residue همان طور که در این واژه‌نامه هم آمده است، در واقع باقیمانده‌ی ترکه پس از تأدیبه‌ی سهم صاحبان فرض است.

در فرهنگ حقوقی مورد بحث، از پیراستن واژه‌های تازی سخن به میان آمده و حتی ابراز تمایل شده است تا به جای کلمات «مدعی» و «مدعی‌علیه»، و حتی «خواهان» و «خواننده»، از واژگان «پیشمار» و «پسمار» که در دوران ساسانیان در سر زبان‌های نیاکان ما بوده استفاده شود! در حالی که این نظر اگر در سایر رشته‌ها مقبول و پسندیده باشد در حقوق ما، که فقه اسلامی از منابع عمده و اساسی آن محسوب شده و اصول و مبانی این دو به جد با یکدیگر عجین شده‌اند، محتملی ندارد.

مروری بباره بر اشکالاتی که در بالا مورد اشاره قرار گرفت (و برای پرهیز از اطاله‌ی کلام به همان اشاره بسنده نمودیم) این واقعیت را آشکار می‌سازد که لازمه‌ی تدوین و تألیف فرهنگ با واژگانی حقوقی، علاوه بر آشنایی با زبان، آگاهی نسبت به رشته‌های مختلف حقوق عربی و ایرانی و بحث فقهی است.

در هر حال، در مورد واژه‌آمیزی حاضر، لازم به ذکر است که چاپ اول آن در تابستان ۱۳۶۹ منتشر شد و با استقبال دانش‌پژوهان و محققان با این که شمارگان هر چاپ به ۳۰۰۰ بالغ می‌شد تقریباً هر سال یک بار به چاپ مجدد رسیده شد. لیکن پس از انتشار چاپ پنجم در سال ۱۳۷۶، تجدید چاپ آن، به امید بازنگری و افزودن واژگان جدید، متوقف گشت. اینک، پس از گذشت ۲۵ سال از انتشار چاپ اول و ۹ سال از انتشار آخرین چاپ منتشره، این کتاب با افزودن واژگان بیشتر و اصلاح و بازنگری آسانی در واقع آن را در حکم انتشار چاپ اول می‌سازد باز نشر می‌یابد.

نباید ناگفته گذاشت که هر چند هدف اولیه‌ی نگارنده تأکید بر واژگان فقهی بوده است لیکن، بنا به درخواست برخی از علاقمندان، به بعضی واژه‌های حقوقی غیر فقهی و واژه‌های اسلامی غیر حقوقی نیز در چاپ حاضر اشاره شده است. امید می‌رود این واژگان جدید نیز مورد استفاده‌ی خوانندگان ارجمند قرار گیرد و مختصر ناممگونی را که از این رهگذر بین محتوا و عنوان کتاب ایجاد شده است بر نگارنده ببخشایند.

بدیهی است، علی‌رغم تلاش و دقت فراوانی که در صحیح و بی‌غلط بودن این مجموعه مبذول شده است، چنین اثری نمی‌تواند از کاستی و نقصان بری باشد. از عموم

همکاران دانشگاهی و سایر فضیلاي گرانقدر انتظار می‌رود اشتباهات و نقصان‌های این مجموعه را به دیده‌ی اغماض ننگرند و این‌گونه کاستی‌ها را به مؤلف، به نشانی دانشکده‌ی حقوق دانشگاه شهید بهشتی، اطلاع دهند تا اگر حسن ظن دانش‌پژوهان نسبت به این اثر بازم تجدید چاپ آن را اقتضاء نمود، در نوبت‌های بعد نسبت به تکمیل و تنقیح آن اقدام شود.

در پایان از کلیه‌ی دوستان و سرورانی که تشویق‌ها و پیشنهادهای سازنده‌ی ایشان در تألیف و تکمیل این اثر مؤثر بوده است تشکر و قدردانی نموده و به‌عنوان کلام آخر شعری از علامه‌ی اقبال‌الاهوری را تقدیم خوانندگان ارجمند این مجموعه می‌کنم به‌عنوان تأکیدی بر این نکته که «روز راه طی نشده‌ی بسیاری باقی مانده است:

«گمان مبر نه به پایار رسید کار مغان

ز بار باده‌ی ناخورده در رگ تاک است»

«و توفیق از خداست»

تهران - پاییز ۱۳۹۴

حسین مرمر محمدصادقی